

D A N S K E LANDSKABSARKITEKTER

Slots- og Kulturstyrelsen
Fejøgade 1
4800 Nykøbing Falster
mik@slks.dk

Frederiksberg d. 21. februar 2024

Høring om fredning af arealer og bygninger i Aarhus Universitetspark og Vennelystparken - Jour. Nr. 23/06414.

Danske Landskabsarkitekter (DL) kan tilslutte sig den ændrede fredningsindstilling af Aarhus Universitets Universitetspark - i indstillingen benævnt "Den Centrale Park" – som et selvstændigt landskabsarkitektonisk værk. Vi er enige i den overordnede beskrivelse i fredningsindstillingen, men mener, at de fredningsmæssige værdier skal nævnes mere præcist, og at den deraf kommende specifikke landskabsfaglige vurdering må indskrives i fredningskendelsen. En efterfølgende udviklings- og plejeplan må udarbejdes i henhold til denne vurdering. 1)

Der er tale om et værk med et enestående samspil mellem landskab og bygninger, som har vist sin styrke gennem udvikling, slid og nye bygninger gennem næsten 100 år. Netop i dette anlæg er der en sjælden mulighed for at gå til den oprindelige kilde. I bogen: "Haver. Tanker og Arbejder" fra 1975 (side 163-166 vedlagt) redegør C. Th. Sørensen for projektførelsen og giver dermed en enestående mulighed til at arbejde videre med den oprindelige intention.

DL kan også tilslutte sig indstillingens omgivelsesfredning af de arealer der knytter sig til:

- Administrationsbygningen (bygning 1430), Stakladen (bygning 1423) og Studenterbygningen (bygning 1420 og 1422) og pladsen herimellem samt de to underjordiske forbindelsesgange (bygning 1429 og 1430) og
- Institut for Matematiks hovedfløj, tværfløj og auditorium (bygning 1530, 1532 og 1534) samt det østvendte gårdrum omkranset af samme bygninger

DL er ligeledes enige med Det Særlige Bygningssyn i at fredningsforslaget bør være en første fase, der senere kan udvides til at omfatte nogle af de resterende dele af Universitetsparken og Vennelystparken. Et vigtigt emne i en kommende fase kunne være forbindelsen mellem de to parker som C. F. Møller skriver i sit såkaldte testamente om Aarhus Universitet (1988): "Hvis det i fremtiden måtte være trafikplanmæssigt muligt at nedlægge Vennelyst Boulevard, ville morænekløften, gennemført i sin fulde udstrækning, fremtræde som en efter danske forhold helt usædvanlig geologisk foreteelse".

Landskabsfredningens grænser er i fredningsindstillingen fastlagt med en række vejnavne og et luftfoto med signaturer. Det er for udetaljeret et grundlag til at sikre fredningsværdierne fremadrettet. Et kortgrundlag må indeholde oplysninger om vejnavne, bygninger, særlige steder og lign. med direkte henvisninger til beskrivelsen (fredningsindstillingen), og denne må være langt mere præcis end den nu foreliggende.

1) Tidligere havde parken en arbejdsgruppe, der besøgte stedet for at vurdere drift og pleje. Arbejdsgruppen bestod af personer fra universitetet, kommunen og faglige rådgivere. Et sådan udvalg kunne med fordel genetableres for at sikre et løbende kompetent faglig tilsyn med udvikling, drift og pleje.

Danske Landskabsarkitekter

Peter Bangs Vej 30 - 2000 Frederiksberg - Tlf: 3332 2354
www.landskabsarkitekter.dk - dl@landskabsarkitekter.dk

D A N S K E LANDSKABSARKITEKTER

Derudover henviser vi, som i den første høringsrunde til: "Forundersøgelse af de landskabsarkitektoniske værdier og udviklingsmuligheder i Aarhus Universitetspark og Vennelystparken" (Erik Brandt Dam, okt. 2022). Det er væsentligt, at denne registrering og stillingtagen til parkens fredningsværdier, knyttes til fredningskendelsen, da den indeholder meget væsentlige vurderinger og lægger op til løsninger og pleje, som vil kunne påvirke parkens udtryk i en positiv retning.

Fredningsindstillingen rummer, som nævnt, ikke præcise definitioner af Den Centrale Parks fredningsværdier. Vi foreslår derfor at fredningsværdierne karakteriseres som følger: *Egene, Bygningernes møde med terrænet, Sigtelinjerne, Vandløbet og søerne, Det murede terræninventar samt Klatreplanterne.*

Dertil kommer en række emner i parken, hvis oprindelige fredningsværdier skønnes at være gået tabt: *Sti og trappe ved Friluftsscenen og Kastanjerækken langs Nørrebrogade.*

Egene

De oprindeligt såede ege er endnu unge træer, 90 år er ingen alder for et egetræ, og en foryngelse af bestanden er ikke umiddelbart aktuel. Men der, hvor der af en eller anden grund er behov for at tilføje nye træer, bør det ske, som nævnt ovenfor, ved såning i udsparede bede, som C. Th. Sørensen beskriver jf. bilag. Det giver en mulighed for at følge det historiske spor og en sjælden chance for på sigt at sammenligne træer i forskellige aldre. Nye ege kan med lokale agern indgå i foryngelsen.

- Egetræerne skaber rum, hvor de store fuldkronede træer enkeltvis eller i gruppe understreger dal-sidernes højde og dramatik, så dalrummet på langs får dybde og perspektiv og samtidigt opdeles i mindre rum, som indbyder til ophold i sol, læ eller skygge.

- Egetræerne er også arkitektoniske komponenter, der med højde og volumen kan hamle op med bygningernes størrelse og volumen.

- Det oprindeligt såede egetræ, der enten står solitært eller er en del af en gruppe, har sin værdi i sin store, brede krone. Egetræets uregelmæssige struktur på kronens hovedgrene og grenenes lave udgangspunkt på stammen er særegent og forekommer kun fordi egetræerne har fået lov til at gro frit og åbent med rettidig udvælgelse af bestandstræer.

Hvor der nu er indplantet yngre, højstammede ege (gadetræer), bør det overvejes hvordan disse skal håndteres.

I aug. 2022 kunne det konstateres, at græsarealerne under egetræerne blev klippet med et længere tidsinterval end de øvrige græsflader. Da parken blev skabt, var græsklipning en bekostelig opgave og udsætning af får blev brugt som landskabspleje. Brugen af parken er ændret gennem tiden og indsættelse af dyr til afgræsning vurderes ikke at være en mulighed, da plænerne i dag bruges til rekreativt ophold og f.eks. rusmodtagelse.

Den Centrale Park er i øvrigt ikke fattig på biodiversitet, idet de ældre egetræer og jorden omkring dem er komplekse og vitale levesteder, der understøtter en mangfoldig biodiversitet. Derfor bør træernes fredningsværdi vægtes højt, bl.a. fordi partier med langt græs, vil sløre morænelandets terrænform og medføre uønsket vækst - f.eks. tidsler - og dermed gøre plænerne uegnede til rekreativt ophold.

Slots- og Kulturstyrelsen bør have ekstra fokus på dette, ved den kommende udarbejdelse af en langsigtet drifts- og plejeplan for Den Centrale Park.

Danske Landskabsarkitekter

Peter Bangs Vej 30 - 2000 Frederiksberg - Tlf: 3332 2354
www.landskabsarkitekter.dk - dl@landskabsarkitekter.dk

D A N S K E LANDSKABSARKITEKTER

Bygningernes møde med terrænet

Bygningerne er trukket bort fra dalbunden og højt op ad skråningerne. De står som vokset op af terrænet med store egetræer tæt på husene, og dermed sublimeres virkningen af den dramatiske terrænform. Dette er en af de væsentligste bærende fredningsværdier.

Det er nødvendigt at gøre opmærksom på, at der her er en indbygget konflikt, som forhindrer bygningsnære parkeringspladser lagt ind mod dalen. De tre eksisterende tilfælde, blandt andet ved Naturhistorisk Museum, illustrerer tydeligt komplikationerne: Nødvendigheden af et bredt vandret areal foran bygningen har givet en alt for stejl skråning, der afsluttes uden tilstrækkelig base foroven, så de parkerede biler, "hænger" ud over skråningen. Dette må ikke gentages, og i de nævnte tilfælde må der søges en løsning, som camouflerer disse skår i parken.

Ud fra samme vurdering bør det også sikres, at terrænet ved eventuelle bygningsudvidelser, kældre eller tunneller formes efter den oprindelige intension. Samt at plantninger af egetræer tæt på husene fortsat er muligt med hensyntagen til egenes dybe rodnet.

Da ikke alle bygninger er indstillet til fredning, skal landskabsfredningen indeholde beskrivelse af eksisterende og eventuelt kommende bygningers møde med landskabet, så bygninger fortsat altid møder landskabet med en sammenhængende facade uden tydelig sokkel.

Sigtelinjerne

Sigtelinjerne er relevante og skal fastholdes men træernes værdi bør prioriteres fremfor kig fra bygning til bygning. I forbindelse med udarbejdelse af fredningskendelsen bør sigtelinjerne fastlægges. Det findes flere kort med sigtelinjer. Efter vores mening er de mest relevante sigtelinjerne fra C. F. Møllers forslag fra 1978 (vedlagt), som blev effektueret i ca. år 2000. De understøtter fredningsværdierne bedst og bør fastholdes.

Vandløbet og søerne

Kilden kommer til syne bag den lave, halvrunde mur ved foden af Aulabygningen. Den forsvinder under græsarealet og kommer frem igen på den anden side af Victor Albecks Vej. Herfra løber den til søerne i dalens bund, som en smal kampestensklædt rende med regelmæssige opdæmninger, der tilbageholder vandet, så det ses og opleves på sin vej ned gennem dalen, uden at indtrykket af græsfladen brydes.

Denne diskrete markering af vandløbet skal fastholdes, og strækninger, hvor kanterne er brudt ned, må genetableres. Ligeledes må tæt bevoksning langs vandløbet og omkring søen holdes nede/fjernes, så vandspejlet ligger klart i dalbunden og forstærker den landskabelige virkning.

Det murede terræninventar

De særegne runde former, som også må betragtes som elementer med fredningsværdi, er unikke og skal fortsat bruges til kommende udformning af terræninventar. Nytænkninger der ikke svarer til hvad ellers er brugt i parken, som f. eks glaserede sten, er en udsmykning der ikke bør efterfølges.

Klatreplanterne

Udtrykket med vedbend og rådhusvin på bevidst udvalgte bygningerne, er en bærende fredningsværdi og skal derfor beholdes samt indtænkes ved nye bygninger

D A N S K E LANDSKABSARKITEKTER

Sti og trappe ved Friluftsscenen

Mødet mellem Aulabygningens høje mur og morænedalens blide landskab nævnes overhovedet ikke i indstillingen. Her begynder fortællingen om kilden, der springer ud under bygningen, og om bækkens løb ned gennem den grønne dal. Med friluftsscenenes oprindelige udformning forenedes bygning og landskab sublimt. Men magien eksisterer ikke i øjeblikket, fordi en meget uskøn sti og trappe er ført hen over græsset og op mellem scenens siddepladser og den høje mur. En fredning må nødvendigvis forudsætte en tilbageføring til den oprindelige udformning.

Se også: Erik Brandt Dams forundersøgelse, okt. 2022.

Kastanjerækken langs Nørrebrogade

I C F Møllers testamente fastholdes det, at eg er hovedbeplantning og at der "... stadig følges op med fortsat fjernelse af afvigende træsorter med få specielle fravigelser", dog med undtagelse af Nørrebrogade der er tænkt og udført som en allé med hestekastanje. De vestlige kastanjetræer (nyplantet 2010) er med i fredningsindstillingen, mens den østlige side med store gamle træer - som nu er en del af AU - ikke indgår i fredningen. I EBD's forundersøgelse (okt. 2022) anbefales det, fordi vejen ikke opleves som en allé, at plantningen fra 2010, på vestsiden af Nørrebrogade, suppleres med hestekastanjer, hvor der er "huller" i rækken.

Med venlig hilsen

Martin Hedevang Andersen
Forperson Danske Landskabsarkitekter

Knud W.Ø. Larsen, landskabsarkitekt MDL
for DL's Tænketank

Bilag: Scan af "Haver. Tanker og arbejder", side 163-166, af C. Th. Sørensen, 1975.
C.F. Møllers forslag til sigtelinjer (kopi af By og Lands fredningsforslag, side 30)